

Рефлексія теми українського супротиву в мистецтві сучасного муралу Reflections on Ukrainian Resistance in Contemporary Mural Art

УДК 7.038.53:355.4(477+100)"2022/..." + 316.774

DOI: 10.31500/2309-8813.20.2024.319130

Ганна Бітаєва

Молодший науковий співробітник,
Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України
e-mail: anna.bitaieva@gmail.com

Hanna Bitaieva

Junior Research Fellow, Modern Art Reserch Institute
of the National Academy of Arts of Ukraine
orcid.org/orcid.org/0000-0003-4551-1325

Анотація. Статтю присвячено аналізу творів мураларту в світовому й українському вуличному мистецтві, створених після повномасштабного вторгнення росії на територію України. Виявлено ключові тематичні та візуальні аспекти, притаманні муралам, що були створені на території України, а також за кордоном. Аналізується творчий внесок деяких українських та іноземних стрітарт-художників, зокрема тих, що ілюструють події війни в Україні, концептуальний та візуальний посліл творів. Виявлено чинники, завдяки яким мурали, присвячені темі українського спротиву, набули потужного значення і стали допоміжною ланкою у поширенні інформації щодо російської агресії.

Ключові слова: мурал, монументальне мистецтво України, світовий стрітарт, мураларт.

Постановка проблеми. З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну в 2022 році мистецтво муралу стало одним з потужних засобів вираження ідеї спротиву, народного духу, нашої єдності та національної ідентичності. Якщо раніше темою більшості українських муралів були заклики до миру, то сьогодні твори стрітарту трансформувались у своєрідну візуальну хроніку подій, що відбувались на території України після лютого 2022 року. Мурали набули концептуального значення, несуть ідею національного спротиву, незламності народу і віри в перемогу.

Метою статті є аналіз ряду муралів, що були створені під час російсько-української війни, дослідження їх концептуальної та візуальної складових, впливу на соціум та значущості для історії українського мистецтва.

Завдання дослідження — ознайомлення з конкретними творами стрітарту, створеними в Україні та за кордоном, що інтерпретують тему українського спротиву, визначення їх впливу на формування громадської думки та поширення в світі інформації щодо російсько-української війни.

Викладення основного матеріалу. Аналізуючи твори стрітарту, що з'явилися на території України після повномасштабного вторгнення і стали яскравими ілюстраціями до трагічних подій, слід виділити мурал у місті Ірпінь. Його було створено італійським художником TVBoу. Автор намалював на потрощеній стіні будинку голуба миру у кольорах українського прапора. Це зображення стало метафоричним символом надії та відродження України, візуальним нагадуванням про стійкість, незламність та рішучість нашого народу. Цей образ наче спрямовує глядачів до соціальної згуртованості, діалогу та взаєморозуміння. Мистецтво в такому контексті стає потужним інструментом для вираження колективних емоцій, їх проживання та усвідомлення.

Ще одним містом, яке зазнало жахливих наслідків від російської агресії, стала Буча. На одній з вулиць міста з'явився зворушливий мурал, що зображує дівчинку, яка пише слово «Війна» на дорожньому знаку «В'їзд заборонено». В цьому образі відчувається і дитяча наївність, і доброта, і болючий

сенса. Це своєрідне вираження ідеї опору, що живе в серцях навіть наймолодших українців. Цей твір підкреслює, наскільки глибоко і болісно війна вплинула на дітей, але також він ніби наголошує на важливості сприйняття реальності такою, яка вона є. Муралі італійського художника стали частиною широкого руху міжнародної солідарності з Україною, привертаючи увагу світової спільноти до несправедливої і загарбницької війни.

Серед муралів, що з'явилися на вулицях Києва, слід виділити роботу художниці Катерини Рудавої «Маленький громадянин». Роботу було створено за підтримки Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. На тлі відомої пам'ятки архітектури «Ластівчине гніздо» в Криму зображено маленького хлопчика з паспортом України, який він сам собі намалював кольоровими олівцями. Це на перший погляд зворушливе зображення порушує проблематику питань, пов'язаних з окупацією півострову. Твір досить красномовно відображає вплив війни на цивільне населення, фокусується на проблемах переселенців та осіб без громадянства, на темі втрати основних базових прав людини. Це своєрідне нагадування про особисті та суспільні виклики, з якими стикається цивільне населення під час війни.

Потужним символом опору та солідарності, що привернув увагу значної кількості людей по всьому світу, стало створення серії робіт всесвітньо відомим стріт-арт-художником Бенксі. Його твори з'явилися у кількох містах, зокрема в Києві, Ірпені та Бородянці, демонструючи підтримку українського народу через мистецтво. Муралі, що створив Бенксі на зруйнованих будівлях та у громадських місцях, стали важливими культурними артефактами, відображаючи стійкість українського народу перед лицем агресії.

Муралі Бенксі не лише привернули увагу міжнародної спільноти до жахливих подій, що відбулися в Україні після повномасштабного вторгнення, але й стали своєрідним джерелом натхнення та надії для місцевого населення. Використовуючи символічну мову та образи, Бенксі створив візуальні метафори спротиву і боротьби, що потужно резонують не тільки з почуттями кожного українця, але й з думками людей доброї волі по всьому світові. Роботи Бенксі стали своєрідними пам'ятками, що документують історичні події та підкреслюють важливість культурного опору в часи лихоліття.

Один із найвизначніших муралів Бенксі в Україні знаходиться в Бородянці і зображує борцівський поєдинок на татамі між маленьким хлопчиком і дорослим дзюдоїстом з чорним поясом, що є прямою відсилкою до керманіча країни-агресора. Це сильне антивоєнне послання метафорично відображає нерівну, з огляду на розмір території, боротьбу між Україною та росією. Твір нагадує про біблейський сюжет про Давида і Голіафа: менший, але сміливіший супротивник здатний подолати в поєдинку значно більшого агресора. Монохромне зображення, виконане Бенксі у знаковій техніці трафаретного малювання, досить «влучно» взаємодіє з навколишнім середовищем. Розміщення цього твору на стіні зруйнованого російськими ракетами дитячого садка підкреслює катастрофічність впливу війни на мирних жителів, особливо дітей.

Загалом Бенксі створив в Україні сім муралів, кожний з яких несе в собі глибокий антивоєнний зміст. Одна з робіт зображує дітей, які гойдаються на протитанковій конструкції, і надзвичайно влучно підкреслює контраст між дитячою безтурботністю та суворою реальністю сьогодення.

Ще один мурал Бенксі зображує гімнастку, яка намагається втримати рівновагу, стоячи на руках серед руїн. І знову глядачеві відкривається біполярна реальність, в якій краса, попри все, намагається не загубити себе серед тотального хаосу та зла. Цей образ символізує прагнення українців до життя, незважаючи на загрози та руйнування.

Обираючи для створення своїх графіті пошкоджені будівлі та громадські місця, Бенксі надзвичайно майстерно інтегрує мистецтво в оточення, вписує його у контекст війни, підкреслюючи у такий спосіб її руйнівний вплив на цивільну інфраструктуру. Кожен мурал автора став потужним нагадуванням про жахливу ціну цієї війни для українського народу, водночас прославляючи його стійкість та незламність.

Варто зазначити, що поява муралів Бенксі в Україні викликала неабияку хвилю гордості та ентузіазму серед місцевої спільноти. Люди швидко усвідомили важливість цих робіт, їх культурну та історичну цінність. Було вжито ряд заходів, спрямованих на збереження творів, зокрема встановлення охоронної системи біля деяких муралів та захист їх куленепробивним склом, аби забезпечити від провів вандалізму та несприятливих погодних умов.

Роботи Бенксі справили глибокий вплив на мистецтво стрітарту в Україні, перетворившись на потужну зброю. Найяскравішим і досить цікавим проявом інтеграції муралу в українську культуру став випуск Укрпоштою пам'ятної марки зі зображенням муралу з хлопчиком-дзюдоїстом, яка стала філателістичним раритетом і символом незламності українського духу.

Таким чином, монументальні твори мистецтва відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні суспільної свідомості та міжнародної громадської думки щодо подій, що відбуваються на території України під час війни. Всередині країни мурали виступають своєрідним засобом візуальної комунікації, підтримки національного духу та єдності, інтерпретуючи події, свідками яких став кожен із нас. Але слід також враховувати важливість появи муралів, пов'язаних із війною в Україні, в інших країнах світу. Вони стали потужним інструментом культурної дипломатії, привертаючи увагу світової спільноти до подій в Україні, сприяючи солідарності з українським народом та його підтримці.

Розглядаючи мурали, створені на підтримку України за її межами, слід виділити роботу голландського вуличного художника Nils у центрі Амстердаму. На муралі зображено реальну історію про українських фермерів, які використовували свої трактори для захоплення та буксирування російської військової техніки, серед якої були навіть танки та ракетні установки. Окрім ілюстрування реального епізоду війни, цей мурал підкреслює важливу роль цивільного населення у протистоянні злу. Дух опору та сміливість живе в серці кожного українця, і ця робота надзвичайно влучно підкреслює цей факт. Художник демонструє захопленість надзвичайною стійкістю українського народу, ця робота — яскравий приклад того, як мистецтво може стати потужним засобом передачі важливої інформації далеко за межі країни.

Яскравим проявом солідарності з Україною стала робота литовського художника Лінаса Казюліоніса, якого на створення муралу надихнула фотографія сцени прощання українського прикордонника з дружиною на залізничному вокзалі Краматорська. Для свого твору він обрав стіну Литовської військової академії у Вільнюсі. Ілюструючи досить сумну історію, мурал поширює інформацію про війну, передаючи емоційні повідомлення про її вплив на цивільне населення України. Твір Лінаса Казюліоніса демонструє, як мистецтво може стати надзвичайно потужним інструментом для вираження міжнародної солідарності з Україною. Подібні мистецькі проекти допомагають краще зрозуміти політичні, соціальні та культурні аспекти подій, що відбуваються зараз на території України, спонукаючи світову спільноту до дієвої допомоги.

Ще один мурал у Вільнюсі з'явився на фасаді так званого московського дому, що мав сприяти відносинам між Москвою та Вільнюсом, але так і не відкрився, ставши платформою для демонстрації солідарності з Україною. Робота була створена спільними зусиллями литовських, українських та естонських митців та зображує українську волонтерку Тетяну Дроботю, яка прославилась через активну допомогу переміщеним особам та захисникам у Запорізькій області. Цей мурал привертає увагу до важливого внеску у національний опір українських волонтерів, який, на жаль, часто залишається без належної уваги.

Оригінальністю виділяється мурал у центрі Кардіффа, столиці Уельсу, створений вуличним художником My Dog Sighs. На стіні зображено людське око, що спостерігає за вибухами в Києві. Це дійсно влучне метафоричне втілення глобальної солідарності та емоційного резонансу на події, що відбуваються в Україні. Створене у досить реалістичному стилі зображення має потужний емоційний вплив на глядачів, спонукаючи їх зупинитись і замислитись. Воно ніби на мить переносить глядача у ті місця, де відбувались найстрашніші події, і перетворює загальне сприйняття фактів

як щось дійсно особисте, що викликає в людей щире емпатію і бажання допомогти. Цей мурал став ще одним доказом величезного впливу мистецтва, його здатність за лічені секунди долати географічні кордони і об'єднувати людей.

Потужним символом мужності українського народу став створений у самому центрі Парижа, неподалік від Центру Помпідю, мурал під назвою «Україна в русі» (*L'Ukraine en marche*). Автор твору — французький вуличний художник Жульєн Маллан (творчий псевдонім Seth). На муралі зображено маленьку дівчинку з українським прапором, яка рішуче йде вперед, і кожен її крок знищує ворожий танк. Цей зворушливий образ — уособлення хоробрості та рішучості українського народу, він сприяє підвищенню обізнаності про нашу країну. Досить вигідне розташування у самому центрі Парижа дозволяє муралу бути постійно в полі зору городян і підтримувати увагу до подій війни в Україні, стимулюючи обговорення цих тем у соціумі. Подібна форма публічної дипломатії через мистецтво дозволяє ефективно об'єднувати різних людей у їх підтримці України, ще раз підкреслюючи універсальність цінностей, за які ми боремось.

Ще один мурал, створений неподалік від Центру Помпідю, майстерно поєднав історичні алюзії та сучасні реалії. Це робота українського художника Микити Кравцова під назвою «Хай живе український опір!» (*Vive la Résistance Ukrainienne!*), яка ніби перегукується з відомою картиною Ежена Делакруа «Свобода, що веде народ». На муралі зображено жінку з профілем грецької богині, яка тримає у руці гвинтівку та український прапор. Композиція підкреслює важливість боротьби за незалежність та свободу. Додаткового змісту додають муралу зображення двоголового змія, що символізує країну-агресора, та сокола, що символізує українську силу. Твір вражає потужністю своїх концептуальних сенсів, відображаючи не лише боротьбу України за свою свободу, а й підкреслюючи незмінну актуальність опору будь-якій тиранії, у такий спосіб пов'язуючи сучасний конфлікт з подіями минулого.

Аналізуючи мурали, присвячені Україні, слід також зазначити створену у Празі роботу Дмитра Проскіна, відомого під псевдонімом Chemis, в якій автор майстерно поєднав елементи казки та жорстокої реальності війни. На муралі зображено дівчинку, яка захищає улюблених казкових персонажів з різних країн світу, прикриваючи їх українським прапором. Використовуючи в контексті війни знайомі казкові образи, автор створює своєрідний смисловий міст, який допомагає глядачам, особливо дітям, зрозуміти та відчувати той невичерпний біль і жах, який переживають під час війни українці, водночас підкреслюючи роль нашої країни у захисті світу від страшної катастрофи.

Висновки. Мурали, присвячені темі війни в Україні, стали своєрідним літописом подій сьогодення. Вони не тільки ілюструють реальні факти і події, а й символізують силу та незламність духу українського народу. Твори допомагають зрозуміти ситуацію такою, яка вона є насправді, переносячи глядача з метафоричної бульбашки у реальність. Герої цих творів — сильні та цілеспрямовані люди, які уособлюють український національний характер, наше прагнення до перемоги і свободи.

Створення нових муралів на території України іноземними митцями, що мають міжнародне визнання, викликало надзвичайно потужний резонанс у світі й сприяло популяризації України. Особливо сильне емоційне враження справляють роботи, створені на зруйнованих будівлях чи у місцях, де відбувались найдраматичніші події. У творах часто присутня українська державна символіка — прапор, герб, елементи традиційної культури: етнічний одяг, картини природи — сине небо, стигле жито, сонце, птахи, квіти... Використання зображень дітей підкреслює важливість запобігання війнам заради життя майбутніх поколінь.

Поява присвячених темі війни в Україні муралів за кордоном слугує потужним візуальним нагадуванням населенню інших країн про те, що відбувається прямо зараз в центрі Європи. Ці роботи відіграють важливу роль у глобальній комунікації, підвищують обізнаність людей про події війни та її наслідки, про біль, жах і несправедливість, з якою зіштовхнувся кожен українець, про рішучість нашого народу і незламність його духу. Антивоєнні мурали стали не лише своєрідною формою

протесту, а й потужним засобом єднання заради однієї спільної мети — миру на землі. Вони допомагають краще зрозуміти, що мир — надзвичайно вразлива річ, тож треба докласти максимальних зусиль, аби подолати зло і відновити справедливість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Hencz A. 10 Poignant Works of Street Art Around The World in Support of Ukraine // Artland. URL: <https://magazine.artland.com/ukraine-street-art/> (last accessed: 10.11.2024).
2. Cookman L. The Ghost of Kyiv. Ukrainian resistance and defiance shine through war-time street art // EscapeArtist. Дата оновлення: September 2, 2024 URL: <https://www.escapeartist.com/blog/the-ghost-of-kyiv/> (last accessed: 21.11.2024).
3. Carrying the spirit of Ukraine through art // MAG America. Дата оновлення: 14. 07.2023. URL: <https://mag-us.org/whats-happening/carrying-the-spirit-of-ukraine-through-art/> (last accessed: 09.12.2024).
4. Perzycka-Borowska, E., Gliniecka, M., Kukielko, K., & Parchimowicz, M. Socio-Educational Impact of Ukraine War Murals: Jasien Railway Station Gallery // Arts. 2023. Vol. 12(3). P. 112. URL: <https://www.mdpi.com/2076-0752/12/3/112> (last accessed: 09.12.2024). DOI:10.3390/arts12030112
5. Pysko Y. Ukrainian Art as Protest and Resilience: An Introduction // Nanovic Institute. University of Notre Dame. URL: <https://nanovic.nd.edu/features/ukrainian-art-as-protest-and-resilience/> (last accessed: 10.12.2024).
6. Smahina A. I'll draw Ukraine for you: TOP murals reminding the world of support for Ukrainians // Rubryka. URL: <https://rubryka.com/en/article/murals-in-support-of-ukrainians/> (last accessed: 10.12.2024).
7. Kerr R. Banksy in Ukraine: how his defiant new works offer hope // The Conversation. Дата оновлення: 22.11.2022. URL: <https://theconversation.com/banksy-in-ukraine-how-his-defiant-new-works-offer-hope-194952> (last accessed: 11.12.2024).
8. Mindaugas K. Artists Turn Vilnius' Moscow House into Symbol of Ukraine's Freedom // LRT. Дата оновлення: 01.08.2022. URL: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1749863/artists-turn-vilnius-moscow-house-into-symbol-of-ukraine-s-freedom> (last accessed: 11.12.2024).
9. Teynier M. Il a peint la fillette de la fresque // Le Parisien. Дата оновлення: 05.02.2023. URL: <https://www.leparisien.fr/week-end/il-a-peint-la-fillette-de-la-fresque-lukraine-en-marche-qui-est-seth-le-grand-enfant-du-street-art-25-02-2023KYVIXQVDGBAE5JM3QL5HIDSUMU.php> (last accessed: 21.11.2024).

REFERENCES

1. Hencz, A. (n. d.). 10 Poignant Works of Street Art Around The World in Support of Ukraine. *Artland*. Retrieved from <https://magazine.artland.com/ukraine-street-art/>
2. Cookman, L. (2024, September 2). The Ghost of Kyiv. Ukrainian resistance and defiance shine through war-time street art. *EscapeArtist*. Retrieved from <https://www.escapeartist.com/blog/the-ghost-of-kyiv/>
3. Carrying the spirit of Ukraine through art. (n. d.). *MAG America*. Retrieved from <https://mag-us.org/whats-happening/carrying-the-spirit-of-ukraine-through-art/>
4. Perzycka-Borowska, E., Gliniecka, M., Kukielko, K., & Parchimowicz, M. (2023). Socio-Educational Impact of Ukraine War Murals: Jasien Railway Station Gallery. *Arts*, 12(3), 112. Retrieved from <https://www.mdpi.com/2076-0752/12/3/112> DOI:10.3390/arts12030112
5. Pysko, Y. (n. d.). Ukrainian Art as Protest and Resilience: An Introduction. *Nanovic Institute. University of Notre Dame*. Retrieved from <https://nanovic.nd.edu/features/ukrainian-art-as-protest-and-resilience/>

-
6. Smahina, A. (n. d.). I'll draw Ukraine for you: TOP murals reminding the world of support for Ukrainians. *Rubryka*. Retrieved from <https://rubryka.com/en/article/murals-in-support-of-ukrainians/>
 7. Kerr, R. (2022, November 22). Banksy in Ukraine: how his defiant new works offer hope. *The Conversation*. Retrieved from <https://theconversation.com/banksy-in-ukraine-how-his-defiant-new-works-offer-hope-194952>
 8. Mindaugas, K. (2022, August 1). Artists Turn Vilnius' Moscow House into Symbol of Ukraine's Freedom. *LRT*. Retrieved from <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1749863/artists-turn-vilnius-moscow-house-into-symbol-of-ukraine-s-freedom>
 9. Teynier, M. (2023, February 5). Il a peint la fillette de la fresque. *Le Parisien*. Retrieved from <https://www.leparisien.fr/week-end/il-a-peint-la-fillette-de-la-fresque-lukraine-en-marche-qui-est-seth-le-grand-enfant-du-street-art-25-02-2023KYVIXQVDGBAE5JM3QL5HIDSUMU.php>

HANNA BITAEVA

REFLECTIONS ON UKRAINIAN RESISTANCE IN CONTEMPORARY MURAL ART

Abstract. The article raises the issue of the creation and development of murals dedicated to the events of the full-scale Russian invasion of Ukraine. Their conceptual meanings and popularization among other countries of the world.

The key thematic and visual aspects inherent in the murals that were created during and after 2022 in Ukraine and in various cities of other countries are identified.

The creative contribution of some Ukrainian and international street art artists is introduced, in particular, a number of murals illustrating the events of the war in Ukraine, their conceptual and visual message, as well as their impact on the public, are analyzed.

The main components are structured, thanks to which the murals dedicated to the themes of the Ukrainian resistance have acquired such a powerful significance and have become a kind of auxiliary link in the informative dissemination of the events of the war among the population of many countries of the world.

Keywords: mural, monumental art of Ukraine, world street art, mural art.